

ÖZET

ÖZÜRLÜLÜK SINIFLAMASI İÇİN BİR MODEL OLUŞTURMA

Özürlülük tarih boyunca bütün toplumlarda büyük bir sorun olarak varlığını sürdürmüştür. Türkiye’de özürlü sayısı ve türü ile özürlülüğe neden faktörler hakkında yeterince bilimsel veri mevcut değildir. Özürlülüğün önlenmesi, özürlülere yardım için alınacak önlemler ve uygulanacak tedavilerde öncelikle üzerinde durulacak olan konuları saptamak için bu tür bilgilere gereksinim vardır. Bu konularda bilimsel net veriler bütün ülkeyi kapsayan geniş çaplı epidemiyolojik çalışmalar ile sağlanabilir.

Bu çalışma Aydın il merkezinde özürlülük sıklığını belirlemeyi, özürlülük türlerini ve nedenlerini ortaya koymayı, tespit edilen özürlülerin DSÖ’nün 2001 yılında uygulamaya koyduğu “İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması (ICF)”nı kullanarak yeniden sınıflamayı ve bu sınıflamanın Türkiye’de kullanılmaya başlanması ile neler kazandıracağını bir model üzerinde tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışma sırasında elde edilen veriler Türkiye’nin özürlülük profiline istatistiksel veri olarak katkıda bulunacaktır. Model oluşturma sırasında elde edilen deneyimler karar vericilere özürlülere yönelik planlamalarında yol gösterecektir.

Araştırma Ekim 2006-Mayıs 2007 tarihleri arasında Aydın İli Belediye sınırları içinde 22 mahallede yapılmıştır. Kesitsel, tanımlayıcı bir araştırma olup, örnek büyüklüğü 1200 hane, 4462 kişi olarak belirlenmiştir. Haneler mahallelere göre tabakalı ve sistematik örnekleme yöntemi ile saptanmıştır. Tespit edilen örneklem büyüklüğü baz alındığında % 98.1 oranında haneye ve % 82.6 oranında ise kişiye ulaşılmıştır.

Özürlülük prevalansını hesaplamak amacıyla T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın 2002 yılında yapmış oldukları “Türkiye Özürlüler Araştırması” nda kullanılan iki soru kağıdı ve DSÖ tarafından oluşturulan WHO DAS-II ölçeği uygulanmıştır. İlk soru kağıdı tüm hanelere, ikinci soru kağıdı ilk anketin sonunda özürlü olduğu saptanan kişilere, WHO DAS-II ölçeği ise 18 yaş ve üstündeki özürlü bireylere uygulanmıştır. Araştırma verileri bilgisayar ortamında ve SPSS 11.5 programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Özürlülük prevalansı % 15.7 olarak saptanmıştır. 45-64 yaş grubunda, ilkokul ve daha düşük eğitim düzeyinde, evli olan bireylerde ve çalışmayanlarda özürlülük anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Özür grupları içerisinde en sık görülen özür türleri sırasıyla, süreğen hastalıklar (% 63.7), ortopedik bozukluklar (% 11.5), ruhsal bozukluklar (% 8.5), görme ile ilgili bozukluklar (%6.3), işitme ile ilgili bozukluklar (%5.0), dil ve konuşma ile ilgili bozukluklar (% 3.8) ve zihinsel bozukluklar (% 1.2) olarak tespit edilmiştir.

Cinsiyete göre özür türlerinin dağılımında süreğen hastalıklar ile ruhsal ve işitme ile ilgili bozukluklar dışında erkeklerde özürlülük kadınlara göre anlamlı şekilde fazla olduğu görülmüştür ($p < 0.001$).

Özür türlerine göre WHO DAS-II düzey ortalamaları değerlendirildiğinde, en yüksek skor ortalaması zihinsel bozukluklara; ikinci sırada ise dil ve konuşma ile ilgili bozukluklara sahip olanlarda bulunmuştur. Özellikle zihinsel bozuklukları olanların temel günlük yaşam aktivitelerini başka birisinin yardımı ile veya hiç yapamadıkları tespit edilmiştir.

WHODAS II ölçeği ile elde edilen veriler değerlendirildiğinde gerek alanların ve gerekse de total değerlerin sonuçları normal dağılıma uygunluk göstermediği için alanlardan tespit edilen sonuç değerleri 25, 50 ve 75 yüzdilik dilimlere göre sınıflandırılmış; % 25'lik dilime girenler "iyi", % 50'lik dilime girenler "orta" ve % 75'lik dilime giren özürlüler ise "kötü" olarak yorumlanmıştır. Alan 1 (Anlama ve iletişim kurma) ve Alan 5 (İşle yada okulla ilgili etkinlik) bölümlerinde iyi ve kötü olmak üzere iki grubun olduğu, Alan 2 (Hareket etme), 5 (Ev ile ilgili etkinlikler), 6 (Toplumsal yaşama katılım) ve bunların genel toplamalarında iyi, orta ve kötü olmak üzere üç grubun bulunduğu tespit edilmiştir. Alan 3 (Kendine bakım) ve Alan 4 (İnsan ilişkileri)'de ise 446 kişi sıfır puan (iyi), 36 kişi 10 ve üzeri puan almıştır.

WHO DAS-II sonuçlarına göre özürlü bireylerin en fazla güçlük çektiği alanlar, süreğen hastalıklarda Alan 5, ruhsal ve işitme bozuklarında Alan 1, ortopedik bozukluklarda Alan 2, görme bozukluklarında Alan 1 ve 2, konuşma bozukluklarında Alan 1 ve 5, zihinsel bozukluklarda ise Alan 4 ve 5 olarak tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Özürlülük, Prevalans, WHODAS-II, ICF, Aydın